

JUSTITSMINISTERIETS FORSKNINGSKONTOR
DECEMBER 2016

NYE FORANSTALTNINGSDOMME I 2015

I forbindelse med en lovændring vedrørende tidsbegrænsning af foranstaltninger efter straffelovens § 68 og § 69 blev det besluttet, at der løbende skal indsamles oplysninger om domme, afsagt efter lovens ikrafttræden 1. juli 2000, således at Retsudvalget kan holdes orienteret om udviklingen på området, og således at der opbygges et grundlag for en evaluering. Denne evaluering blev gennemført i 2010 og er tilgængelig på Justitsministeriets hjemmeside.¹

Den foreliggende statistik omhandler domme, der er afsagt i perioden fra d. 1. januar 2015 til d. 31. december 2015. Der er tidligere udarbejdet redegørelser om domme for perioden 1. juli 2000 til 31. december 2001 og separat for årene 2002 til 2014.

I rapporten belyses udviklingen separat for de psykisk syge (jf. § 16, stk. 1, 1. pkt.), de mentalt retarderede (§ 16, stk. 1, 2. pkt. og § 16, stk. 2) samt personer, der henhører under § 69 – i det følgende rubriceret under betegnelsen ”mangelfuldt udviklede m.v.”

Data til brug for undersøgelsen stammer fra Kriminalregisteret.

Udviklingen i antallet af foranstaltningsdomme

I 2015 blev der afsagt i alt 842² foranstaltningsdomme, jf. tabel 1. De 842 domme angår 832 personer, idet ti personer er blevet idømt en foranstaltning to gange i løbet af 2015.

De 842 foranstaltningsdomme repræsenterer et fald på næsten syv pct. i forhold til 2014, hvor der blev afsagt 901 domme.

Tabel 1 viser i øvrigt, at antallet af foranstaltningsdomme er steget hvert år frem til 2006. Faldet i 2007 er antagelig relateret til retsreformen, og de efterfølgende år viser da også en fortsat stigning i

¹http://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningsrapporter/2010/Tidsbegransede_foranstaltninger.pdf

² Da nogle domme er anket sent på året, indgår der i rapporten fra 2014 tre domme, der er ændret i 2015 og derfor burde have været talt med i denne rapport. Da de allerede indgår i sidste års rapport, tælles de imidlertid ikke med i denne.

antallet af domme.³ Fra 2011 til 2013 er antallet af domme faldet en smule, mens det steg igen i 2014. Antallet af domme i 2015 er lavere end i de foregående fem år.

Tabel 1. Udvikling i antallet af foranstaltningsdomme samt i andelen af domme uden tidsbegrænsning.⁴

	Antal	Andel uden tidsbegrænsning
2001	362	43 % (156)
2002	460	44 % (204)
2003	528	42 % (223)
2004	579	38 % (222)
2005	685	40 % (271)
2006	749	38 % (281)
2007	591	38 % (224)
2008	680	38 % (257)
2009	664	43 % (282)
2010	857	36 % (307)
2011	924	39 % (354)
2012	885	38 % (339)
2013	868	39 % (339)
2014	901	41 % (367)
2015	842	42 % (350)

I en undersøgelse fra Justitsministeriets Forskningskontor fra 2014 belyses udviklingen i foranstaltninger 1981-2012, idet der ses på, hvilke forhold der har haft betydning for stigningen i antallet af domme set over hele perioden.⁵ Undersøgelsen viser, at væksten i antallet af foranstaltninger primært beror på flere sager vedrørende vold, herunder især flere sager vedrørende vold eller trusler mod offentligt ansatte. Det er ikke muligt at sige præcist, hvad denne udvikling beror på. Dog peges på, at en øget screening antageligt har betydning for de seneste års vækst i domme til mangelfuldt udviklede m.v. Det påpeges desuden, at væksten i lidt højere grad beror på domme for forhold, der er begået under en indlæggelse på psykiatrisk hospital eller under et andet psykiatrisk behandlingsforløb, end på domme for lovovertrædelser, der er begået, mens den dømte ikke havde en sådan form for kontakt med psykiatrien. En del af væksten vurderes i den forbindelse at bero på dels en øget tilbøjelighed til at definere voldsepisoder i arbejdslivet som kriminel vold, og dels en særligt

³ Det mindre fald, der ses i 2009, skyldes antageligt, at data for det år først er blevet udtrukket fra Kriminalregisteret i 2013. Personer, der efter dommen er døde eller udvandret, slettes således i Kriminalregisteret efter nogen tid.

⁴ Når antallet af nye foranstaltningsdomme, der er afsagt i de enkelte år, afviger en smule fra de tal, der er anført i rapportererne for de enkelte år, skyldes det, at ankesager ikke kan registreres, før de endelig er afgjort, idet ankesager, der fører til ændringer i foranstaltningen, henføres til året for dommen i 2. instans, mens ankesager, hvor der ikke er sket ændringer i dommen, henføres til året for dommen i 1. instans.

⁵ <http://justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningsrapporter/2014/Rapport%20om%20foranstaltningsdomme.pdf>

øget anmeldelsestilbøjelighed for vold i arbejdslivet. Endelig påpeges, at selve lovændringen fra medio 2000, med indførelse af længstetider og nye krav om kontrol og opfølgning, kan have bevirket en øget påpasselighed med at registrere lovovertrædelser under foranstaltningen.

Af tabel 1 ses desuden, at andelen af domme *uden* tidsbegrænsning i 2015 er en smule højere end de seneste fem år.

Foranstaltningsdomme og den dømtes mentale tilstand

Af de 842 domme i 2015 angår 506 (svarende til 60 pct.) psykisk syge, 148 (18 pct.) mentalt retarderede og 188 (22 pct.) mangelfuldt udviklede. 22 af de 148 personer, der er mentalt retarderede, er det i højere grad (§ 16 stk. 1, 2. pkt.). Dette fordelingsmønster divergerer en smule fra det, der er set i de to foregående år, hvor andelen af foranstaltningsdommene vedrørende mentalt handicappede var noget lavere, nemlig henholdsvis 13 og 15 pct.

Tabel 2. Foranstaltningsdomme 2014 fordelt efter foranstaltningens længstetid og de dømtes mentale tilstand.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede m.v.	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Ingen længstetid	215	43 %	64	43 %	72	38 %
1 år			1	0,7 %		
2 år			1	0,7 %	1	0,5 %
3 år	2	0,4 %	20	13,4 %	3	3 %
5 år	289	57 %	62	42 %	112	60 %
I alt	506	100 %	148	100 %	188	100 %

Af tabel 2, der angår dommens eventuelle tidsbegrænsning, fremgår det, at størstedelen af dommene er tidsbegrænsede, og at langt de fleste af de tidsbegrænsede domme har en længstetid på fem år, mens tre domme har en længstetid på under tre år. Af tabellen fremgår desuden, at andelen af domme uden tidsbegrænsning er den samme for de psykisk syge og mentalt retarderede og lidt lavere for de mangelfuldt udviklede m.v.

Tidsbegrænsning og foranstaltningens art

Ifølge lovændringen i 2000 skal der, når kriminaliteten ikke er af personfarlig karakter, jf. det senere, fastsættes en længstetid for foranstaltningen på fem år, såfremt foranstaltningen medfører eller giver mulighed for, at den dømte anbringes i institution. I sager, hvor foranstaltningen ikke giver mulighed for anbringelse, skal der fastsættes en længstetid, som ikke må overstige tre år. I de sager, der vedrører alvorlig personfarlig kriminalitet, fastsættes i almindelighed ikke en længstetid.

Af de i alt 506 domme, som angår psykisk syge personer, giver 485 mulighed for anbringelse, mens 20 domme medfører, at den dømte skal anbringes i institution eller på hospital, jf. tabel 3.

Af de 505 domme, der medfører eller kan medføre anbringelse, er der for 215 domme (svarende til 43 pct.) ikke fastsat en længstetid for foranstaltningen, jf. bestemmelserne i straffelovens § 68 a, stk. 2, og § 69 a, stk. 2, om alvorligere personfarlig kriminalitet. I 289 ud af de resterende 290 domme, der medfører eller kan medføre anbringelse, er der fastsat en længstetid på fem år i overensstemmelse med ordlyden af bestemmelserne i § 68 a, stk. 1, og § 69 a, stk. 1. I ét tilfælde er længstetiden fastsat til 3 år.

Tabel 3. Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid for psykisk syge.

	Ingen længstetid	1 år	2 år	3 år	5 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling <i>uden</i> mulighed for indlæggelse				1		1
Tilsyn/ambulant behandling <i>med</i> mulighed for indlæggelse	68			1	153	222
Behandling med mulighed for indlæggelse	131				132	263
Anbringelse på hospital	15				4	19
Anbringelse i sikret afdeling	1					1
I alt	215			2	289	506

Den resterende dom giver ikke mulighed for anbringelse, hvilket som nævnt indebærer, at der skal fastsættes en længstetid, der ikke overstiger tre år.

Med hensyn til de mentalt retarderede er der afsagt 97 domme, som giver mulighed for anbringelse, jf. tabel 4. Der er desuden afsagt 30 anbringelsesdomme, hvilket relativt set er betydeligt flere end for de psykisk syge lovovertrædere. Af de i alt 127 domme, der medfører eller kan medføre anbringelse, er der for 64 domme (svarende til 50 pct.) ikke fastsat længstetid for foranstaltningen. Denne andel er noget større end for de psykisk syge.

Som nævnt, skal der i domme, hvor foranstaltningen ikke giver mulighed for anbringelse, fastsættes en længstetid, der ikke må overstige tre år, hvilket også i alle tilfælde er sket for disse i alt 22 domme vedrørende mentalt retarderede.

Tabel 4. Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid for mentalt retarderede.

	Ingen længstetid	1 år	2 år	3 år	5 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling uden mulighed for anbringelse		1	1	19		21
Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for anbringelse	37			1	59	97
Anbringelse på hospital/institution	9				2	11
Institution m. mulighed for midlertidig anbringelse i sikret afd.	15				1	16
Anbringelse i sikret afdeling/institution	3					3
I alt	64	1	1	20	62	148

Af de 188 domme, som angår personer med mangelfuld udvikling m.v., er fire anbringelsesdomme, mens 180 kan medføre anbringelse, jf. tabel 5. I 71 ud af de 184 domme, der medfører eller kan medføre anbringelse, er der ikke fastsat længstetid. Dette svarer til 39 pct., hvilket er en lidt mindre andel end for de psykisk syge og en noget mindre andel end for de mentalt retarderede.

I de domme, der ikke giver mulighed for anbringelse, er der i tre tilfælde fastsat en længstetid, som ikke overstiger tre år. I ét tilfælde er der ikke fastsat en længstetid.

Tabel 5. Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid for mangelfuldt udviklede m.v.

	Ingen længstetid	2 år	3 år	5 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling uden mulighed for indlæggelse	1	1	2		4
Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for indlæggelse	38		1	93	132
Behandling med mulighed for indlæggelse	31			17	48
Anbringelse på hospital/institution	1			1	2
Institution m. mulighed for midlertidig anbringelse i sikret afd.	1			1	2
I alt	72	1	3	112	188

Tidsbegrænsning og kriminalitetens art

Der skal i almindelighed ikke fastsættes længstetid i sager, der vedrører personfarlig kriminalitet, jf. § 68 a, stk. 2, og § 69 a, stk. 2. De kriminalitetsformer, der nævnes i disse bestemmelser, er drab,

røveri, frihedsberøvelse, alvorlig vold, trusler efter § 266, brandstiftelse, voldtægt eller anden alvorlig sædelighedsforbrydelse eller forsøg på en af disse forbrydelser. Hvorvidt en forbrydelse er omfattet af bestemmelserne, f.eks. har karakter af en alvorlig voldsforbrydelse, afhænger af en konkret vurdering af forbrydelsens beskaffenhed og omstændighederne, under hvilke den blev begået. I sager, der angår andre former for kriminalitet, skal der som udgangspunkt fastsættes en længstetid.

Tabel 6. Foranstaltningsdomme fordelt efter kriminalitetens art og foranstaltningens længstetid for psykisk syge.

	Ingen længstetid	1 år	2 år	3 år	5 år	I alt
Voldtægt mv.	3					3
Blufærdighedskrænkelse					1	1
Andre seksualforbrydelser	1				1	2
Vold/trusler mod off. ansatte	61			1	114	176
Drab	2					2
Forsøg på manddrab	7					7
Simpel vold	5			1	53	59
Alvorligere vold	32				2	34
Vold i øvrigt	2				6	8
Kvalificeret brandstiftelse	3					3
Brandstiftelse i øvrigt	25					25
Trusler	40				11	51
Tyveri	2				40	42
Røveri	28				3	31
Andre formueforbrydelser	1				11	12
Andre straffelovsovertr.	1				23	24
Særlovsovertrædelser	2				24	26
I alt	215			2	289	506

I tabel 6 er foranstaltningsdomme, som er idømt psykisk syge personer, fordelt efter kriminalitetens art. I tilfælde af, at personen er dømt for flere forhold, er det den alvorligste lovovertrædelse, sagen kategoriseres efter. Det skal bemærkes, at Justitsministeriets Forskningskontor i visse tilfælde har ændret den kategorisering, som politiet har foretaget, således at personfarlige forbrydelser i alle tilfælde er prioriteret før ikke-personfarlige forbrydelser, og således at de former for personfarlige forbrydelser, der er nævnt i § 68 a, stk. 2, og § 69 a, stk. 2, prioriteres over øvrige personfarlige forbrydelser.⁶

Der er i intet tilfælde i de sager, som angår voldtægt, manddrab, forsøg herpå, kvalificeret brandstiftelse (§180) eller brandstiftelse i øvrigt (§181) fastsat en længstetid for foranstaltningen.

⁶ Sidstnævnte prioritering har været anvendt siden 2013. Ændringen betyder, at andelen af sager, der vedrører trusler, bliver relativ stor, idet den nu prioriteres over eksempelvis simpel vold (§ 244) og vold og trusler mod offentligt ansatte (§ 119).

I sager om røveri og alvorligere vold (§ 245) er der i en mindre del af sagerne fastsat en længstetid, mens det drejer sig om 28 pct. af sagerne om trusler (§ 266 og § 123).

For så vidt angår andre former for personfarlig kriminalitet, vold eller trusler mod offentligt ansatte, simpel vold (§ 244) og vold i øvrigt, er der i hovedparten af sagerne fastsat en længstetid.⁷ For sager angående tyveri og andre formueforbrydelser, andre straffelovsovertrædelser samt særlovsovertrædelser⁸ er der i næsten alle tilfælde fastsat en længstetid.⁹

Endelig ses af tabellen, at der er fastsat en længstetid i den ene sag om blufærdighedskrænkelser (§ 232) og i en af to sager om andre sædelighedsforbrydelser.¹⁰

Tabel 7. Foranstaltningsdomme fordelt efter kriminalitetens art og foranstaltningsens længstetid for mentalt retarderede.

	Ingen længstetid	1 år	2 år	3 år	5 år	I alt
Voldtægt mv.	5					5
Samleje med barn mv.					1	1
Blufærdighedskrænkelser				1	3	4
Andre seksualforbrydelser					1	1
Vold/trusler mod off. ansatte	11			6	17	34
Simpel vold	1		1	2	14	18
Alvorligere vold	14			2	1	17
Vold i øvrigt					2	2
Kvalificeret brandstiftelse	1					1
Brandstiftelse i øvrigt	12				1	13
Trusler	7				4	11
Tyveri		1		3	9	13
Røveri	13				2	15
Andre straffelovsovertr.				4	2	6
Særlovsovertrædelser				1	4	5
I alt	64	1	1	20	62	148

Vedrørende personfarlig kriminalitet og eventuel fastsættelse af længstetider følger dommene – både for de mentalt retarderede (tabel 7) og de mangelfuldt udviklede m.v. (tabel 8) – i høj grad den fordeling, som er beskrevet for de psykisk syge.

⁷ Sagerne under kategorien 'vold i øvrigt' angår i fire tilfælde forvoldelse af fare for liv eller legeme (§ 252), i to tilfælde sager om ulovlig tvang (§ 260), i et tilfælde uagtsomt at tilføje nogen betydelig skade på legeme eller helbred (§ 249) og i et tilfælde uagtsomt at forvolde nogens død (§ 241).

⁸ Særlovsovertrædelserne angår lov om euforiserende stoffer, våbenloven, færdselslovens bestemmelser om spiritus- og promillekørsel samt lov om tilhold.

⁹ Sager under kategorien 'andre straffelovsovertrædelser' vedrører § 121, 164, 166, 171, 172, 183 stk. 2., 191, 192a og 193. Sagerne under kategorien 'andre formueforbrydelser' angår to sager om afpresning (§ 281), ni sager om hærværk (§ 291) og en sag om brugstyveri af personbil (§ 293a).

¹⁰ Sagerne under kategorien 'andre sædelighedsforbrydelser' angår i børnepornografi (§ 235).

I øvrigt bemærkes, at de mangelfuldt udviklede m.v. sjældnere end de psykisk syge og de mentalt retarderede er dømt for vold eller trusler mod offentligt ansatte.

Tabel 8. Foranstaltningsdomme fordelt efter kriminalitetens art og foranstaltningens længstetid for mangelfuldt udviklede m.v.

	Ingen længstetid	2 år	3 år	5 år	I alt
Voldtægt mv.	3			1	4
Samleje med barn mv.				2	2
Blufærdighedskrænkelser				3	3
Vold/trusler mod off. ansatte	8		1	22	31
Drab	1				1
Forsøg på manddrab	1				1
Simpel vold	2			21	23
Alvorligere vold	11		1	4	16
Vold i øvrigt	2			2	4
Kvalificeret brandstiftelse	2				2
Brandstiftelse i øvrigt	9			3	12
Frihedsberøvelse				1	1
Trusler	22			8	30
Tyveri				15	15
Røveri	11			3	14
Andre formueforbrydelser				7	7
Andre straffelovsovertr.				7	7
Særlovsovertrædelser		1	1	13	15
I alt	72	1	3	112	188

Længstetider for ophold

Hvis der idømmes en foranstaltning efter straffelovens § 69, som medfører eller giver mulighed for anbringelse i institution eller på hospital, jf. § 69 a, stk. 1 og stk. 2, skal der i alle tilfælde fastsættes en længstetid for opholdet. Længstetiden for opholdet kan – uanset en eventuel længstetid for foranstaltningen – i almindelighed ikke overstige ét år.

Tabel 9 vedrører de domme, hvor der skal fastsættes en længstetid for opholdet. Som det fremgår af tabellen, er der i 171 af de i alt 184 domme fastsat en længstetid for opholdet på højst ét år. I 12 tilfælde, hvor der gives mulighed for indlæggelse, er der ikke fastsat en længstetid for opholdet, mens der i et tilfælde er fastsat en længstetid på fem år.

Tabel 9. Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetiden for ophold for mangelfuldt udviklede m.v.

	Ingen længstetid	2 mdr.	6 mdr.	1 år	5 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for indlæggelse	7	2	1	122		132
Behandling med mulighed for indlæggelse	3			45		48
Anbringelse på hospital/institution	1				1	2
Institution m. mulighed for midt. anbringelse i sikret afd.	1			1		2
I alt	12	2	1	168	1	184